

Хохліна О.П. Особистісний підхід в інклюзивному навчанні дітей з психофізичними порушеннями / Хохліна О.П. // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. – Випуск 32. Частина 1: Збірник наукових праць. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2016. – С.302-307.

УДК: 376

Хохліна О.П.

ОСОБИСТІСНИЙ ПІДХІД В ІНКЛЮЗИВНОМУ НАВЧАННІ ДІТЕЙ З ПСИХОФІЗИЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

У статті розглядається теоретичний аспект проблеми особистісного підходу у навчанні та вихованні, підкреслюється важливість його використання в інклюзивній освіті дітей з порушеннями психофізичного розвитку. На основі аналізу результатів наукових досліджень наводяться положення щодо розуміння суті особистісного підходу у психології та педагогіці, конкретизується зміст підходу у визначенні та поясненні кроків його здійснення, складових, тенденцій. Значна увага приділяється розгляду індивідуального та вікового підходів, підпорядкованих особистісному підходу у роботі з дітьми. Розкривається змістове наповнення індивідуального (на основі визначення походження індивідуальних особливостей розвитку дитини, зокрема дитини з порушеннями психофізичного розвитку) та вікового підходів.

Ключові слова: особистісний підхід у психології та педагогіці, індивідуальний підхід, віковий підхід, діти з порушеннями психофізичного розвитку, інклюзивне навчання.

Ефективність інклюзивного навчання дітей з психофізичними порушеннями, у процесі якого мають досягатися як педагогічні, так і корекційно-розвивальні ефекти, значною мірою залежить від використання у педагогічному процесі особистісного підходу.

Щодо розуміння особистісного підходу у психології та педагогіці важливими є положення, наведені у працях І.С.Кона, В.А.Крутецького, О.Я.Савченко, В.Е.Чудновського та ін. Так, О.Я.Савченко відмічає, що суть особистісно-орієнтованого навчання полягає в організації навчання на засадах глибокої поваги до особистості вихованця, врахування особливостей індивідуального розвитку, ставлення до нього як до свідомого відповідального суб'єкта навчально-виховної взаємодії; передбачає формування цілісної особистості, яка усвідомлює свою гідність і поважає інших людей [14].

І.С.Кон зауважує, що вчитель не зможе повноцінно виховувати школяра, якщо він не побачить в дитині особистісно ціннісне, цікаве, що властиве лише їй [6].

Особливе місце особистісний підхід посідає у спеціальній освіті при здійсненні корекційно-розвивальної роботи з дитиною, спрямованої на виправлення у неї порушень розвитку, на розвиток загалом. Проведення такої роботи є необхідною умовою успішності навчання дитини – засвоєння нею суспільного досвіду у вигляді знань та способів дій, передбачених навчальними програмами. Саме психологічний аспект особистісного підходу став спеціальним предметом теоретичного аналізу, результати якого наводяться у статті.

Сучасне розуміння особистісного підходу визначили ще в 50-60-ті роки минулого сторіччя представники гуманістичної психології (К.Роджерс, А.Маслоу, Р.Мей та ін.). Згідно їх поглядів, до людини, її вивчення та розвитку слід підходити як до особистості, яка характеризується цілісністю, унікальністю, неповторністю “Я”.

Розкриттю суті особистісного підходу у психології сприяли дослідження С.Л.Рубінштейна, Л.І.Божович, Н.С.Лейтеса, К.К.Платонова, В.А.Крутецького, І.Д.Беха, В.В.Рибалки, Б.О.Федоришина, Е.О.Помиткіна та ін. На їх думку, розгляд кожної окремої психічної властивості має здійснюватися в контексті особистості в цілому. Найважливішою ж концептуальною основою особистісного підходу має бути уявлення про особистість як цілісне утворення, що має певну психологічну структуру.

Так, за С.Л.Рубінштейном, вся психологія людини є психологією особистості. Особистість складає основу, яка визначає трактовку психіки людини загалом [13]. Він відмічає, що психічні процеси та психічні властивості особистості фактично невідривні одне від одного. З одного боку, всі психічні процеси визначаються особливостями особистості, починаючи з відчуття та сприймання, які залежать не лише від діяльності аналізаторів, а й від властивостей самої особистості, від її сприйнятливості, вразливості; з іншого – кожний психічний процес в діяльності набуває характеру

властивостей – ознак їх здійснення, що характеризуються відносною сталістю. Індивідуально-типологічні особливості психічних процесів – це вже психічні властивості цих процесів та особливості особистості.

Відповідно до особистісного підходу, не лише розгляд, вивчення, а й формування будь-якої складової розвитку має відбуватися у контексті формування особистості в цілому. Так, відзначається, що найбільш ефективним засобом розвитку здібностей дитини є формування у неї певної структури особистості [23], тобто вплив на здібності потрібно здійснювати через особистісний фактор. На думку Б.О.Федоришина, ті чи інші особливості прояву психічних функцій відбиваються в особистісній структурі, а остання впливає на розвиток і прояви тих чи інших психічних функцій [10].

Також відзначається, що особистісний підхід означає визнання цілісності людини, як зі сторони її психічної організації, так і зі сторони її взаємодії з об'єктивним світом - діяльністю. Цілісність психіки та діяльності людини фокусується у понятті «особистість». Відповідно до особистісного підходу, жодне психічне явище, будь то процес, стан чи властивість, що проявляється в діяльності, а відповідно, й сама ця діяльність та її елементи – дії і вчинки, не можуть бути правильно зрозумілі без врахування їх особистісної обумовленості [9]. Відповідно до особистісного підходу, людина має розглядатися як системне, цілісне, структурно-ієрархічне утворення, що має певну системну психологічну характеристику розвитку впродовж усього життя та системно регулює сукупність діяльностей й актів поведінки в конкретних ситуаціях життєдіяльності, забезпечуючи ефективну взаємодію з об'єктивною дійсністю [11].

Як показує вивчення проблеми, особистісний підхід у психології та педагогіці наповнюється конкретним змістом при з'ясуванні кроків його послідовного здійснення в процесі роботи з дитиною: 1) виявлення та розкриття можливостей дитини; 2) становлення у неї свідомості та самосвідомості, 3) допомогу дитині в усвідомленні себе як особистості, своїх можливостей; 4) розвиток її особистості та психофізичних можливостей; 5) сприяння

особистісно-значущим її самовизначенню, самореалізації та самоствердженню. Перелік таких кроків, на нашу думку, виходить зі змісту діяльності практичного психолога, що працює у контексті ідей та технік гуманістичної психології, та того, що здійснює профорієнтаційну роботу зі школярами відповідно до послідовних її складових чи етапів; ці кроки на сьогодні все більше розглядається і як зміст забезпечення соціалізації дитини у процесі її навчання та виховання в освітньому закладі.

Враховуючи суть наведених кроків роботи з дитиною, В.В.Рибалкою визначаються складові особистісного підходу як методологічного інструментарію у діяльності психолога та педагога. До них він відносить: 1) концептуальне уявлення про особистість; 2) комплексну психодіагностику якостей особистості; 3) концептуальну інтерпретацію отримуваних при цьому даних; 4) комплекс методів цілісного, всебічного розвитку якостей особистості; 5) умови цілісної реалізації цих якостей у відповідних видах спільної діяльності та соціальної поведінки [12].

На нашу думку, зважаючи на суть саме цих кроків та складових, В.В.Рибалка пропонує в особистісному підході виділяти дві тенденції – особистісно-доцентровану та особистісно-відцентровану. Особистісно-доцентрована тенденція виявляється у визначенні глибинної системно-психологічної сутності особистості. Особистісно-відцентрована тенденція представлена різними видами особистісно-орієнтованих підходів, які виявляються в зорієнтованості на окремі особистісні якості в цілісному особистісному контексті. Це застосовується щонайперше в освіті у вихованні, навчанні, професійній підготовці тощо [11].

Особистісний підхід у психолого-педагогічній науці та практиці наповнюється додатковим змістом та його конкретизацією, коли у його межах розглядаються індивідуальний та віковий підходи¹. Саме ці підходи посідають

¹ Відмінною від цієї є думка К.К.Платонова про те, що особистісний підхід є складовою індивідуального підходу.

особливе місце у педагогічній роботі з дітьми, що мають порушення психофізичного розвитку, і в умовах інклюзивної освіти.

Індивідуальний підхід полягає в тому, що у навчально-виховній роботі з дитиною необхідно враховувати її індивідуальні особливості розвитку, які визначають її індивідуальність, неповторність. С.Л.Рубінштейн зазначає, що лише за умови знання та врахування індивідуальних особливостей кожної людини можна забезпечити найбільш повний її розвиток та застосування її творчих можливостей та сил. Індивідуальний підхід до кожної дитини, кожного учня є однією з основних вимог правильно побудованого процесу виховання та навчання [13].

Узагальнення даних досліджень С.Л.Рубінштейна, Б.Г.Ананьєва, Л.С.Виготського, Г.С.Костюка, В.С.Мерліна, В.В.Рибалки та ін., а також досліджень конкретно у галузі спеціальної психології та корекційної педагогіки показують, що до індивідуальних особливостей розвитку відносяться щонайперше:

1). Особливості розвитку людини, що визначаються базовими якостями індивіда як природної істоти. Б.Г.Ананьєв ці якості поділяє на первинні та вторинні. Первинні складають: а) індивідуально-типологічні: конституційні (особливості фізичної будови індивіду), нейродинамічні (особливості діяльності нервової системи), білатеральні (особливості функціональної геометрії тіла у вигляді симетрії та асиметрії); б) вікові та статеві. Вторинні ж складають: органічні потреби, темперамент, задатки.

У психології найпоширенішою є думка про те, що на психічному розвитку, його індивідуальних особливостях позначаються такі індивідні властивості, як: сформованість та функціонування головного мозку, особливості нервової системи, сформованість та особливості функціонування аналізаторів, стан здоров'я.

2). Індивідуальні особливості власне психічного розвитку, усіх його складових. Усі складові психіки у кожної людини мають індивідуальні особливості прояву. Вони, як уже сформовані, відносно сталі на певний

відрізок часу, якісні характеристики, позначаються на індивідуальності особистості, які важливо враховувати при її вивченні, характеристиці, роботі з нею. Це стосується індивідуальних особливостей протікання кожного психічного процесу: відчуття, сприймання, пам'яті, уявлення, мислення, мови та мовлення, уваги, волі, емоційної сфери. Ще більшою мірою індивідуальність людини визначається особливостями складових особистості: самосвідомості, спрямованості, здібностей, характеру, темпераменту [18, 19].

Говорячи про необхідність при вивченні особи та роботи з нею враховувати особливості прояву складових психіки, слід зважати на те, що ці особливості залежать від особистості як індивідуальності – загального складу індивідуальності з природних та соціально значущих властивостей, загального розвитку особистості, перетворення психічних процесів у дії та операції, що свідомо регулюються. У реальному житті особистості всі сторони її психічного складу, переходячи одна в одну, утворюють нерозривну єдність. Ця єдність загального психічного складу завжди має індивідуальний характер, що торкається питання не лише про міжіндивідуальні, а й внутрішньоіндивідуальні відмінності (С.Л.Рубінштейн) [13]. Так, кожна людина не лише відрізняється від інших, але вона сама у різні моменти живе та діє на різних рівнях та досягає різних висот. І чим більші можливості людини та рівень її розвитку, тим більшою буває амплітуда таких коливань[19].

Особливе значення дотримання індивідуального підходу має у роботі з дітьми у спеціальній освіті. Специфіка змісту такої роботи визначається спеціальною психологією, яка вивчає своєрідність психічного розвитку осіб з порушеннями психофізичного розвитку. Адже така особа, за словами Л.С.Виготського, являє собою якісно відмінний, своєрідний тип розвитку. Як з кисню та водню виникає не суміш газів, а вода, так само особистість бідної на розум дитини є щось якісно інше, ніж проста сума недорозвинених функцій та властивостей. Дитина, розвиток якої ускладнений дефектом, не є просто менш розвинена, ніж її нормальні однолітки, діти, а інакше розвинена [4]. Тобто, дитина з порушеннями психофізичного розвитку має своєрідний розвиток, який

характеризується щонайперше структурою його дефекту та специфічними закономірностями розвитку [15, 22].

Психічний розвиток аномальної, як і нормальної, особи охоплює становлення пізнавальної, емоційно-вольової сфер психіки, особистості, діяльності та спілкування. За В.І.Лубовським, в осіб з психофізичними порушеннями зберігаються найзагальніші закономірності розвитку психіки людей, що не мають відхилень. Зокрема, повторюються усі стадії онтогенезу; сензитивні, тобто найсприятливіші для становлення певних психічних функцій, періоди; провідні види діяльності та їх послідовність. Але при цьому змінюються темп розвитку, його терміни, якісні та кількісні характеристики [15, 22].

Своєрідний, якісно відмінний від нормального, психічний розвиток осіб з порушеннями характеризується загальними закономірностями, а саме: зниженням пізнавальної активності; зниженням обсягу та швидкості прийому та переробки інформації; мовленнєвими порушеннями. Поряд з цим аномальні особи, що складають групи з певними порушеннями (аналізаторів чи інтелекту), категорії (з порушеннями слуху, зору, інтелекту, мовлення, опорно-рухового апарату), типологічні групи у межах категорії, мають свої специфічні закономірності розвитку психіки (за даними досліджень О.П.Гозової, Ю.А.Кулагіна, В.І.Лубовського, В.Г.Петрової, Т.В.Розанової та ін.) [15, 22]. Індивідуальний підхід у роботі з дітьми, що мають порушення психофізичного розвитку, передбачає врахування індивідуальних особливостей розвитку й кожної конкретної особи.

Відмічається, що при дотриманні у роботі з дітьми індивідуального підходу враховують й інші особливості розвитку, зумовлені, зокрема, належністю людини до різноманітних неповторних соціальних утворень: сім'ї, общин, соціальних груп, націй, народів, держав, релігій тощо [11]. Так, О.Г.Асмолов відмічає, що якості, які є характерними для індивідуальності особистості, її «Я» - це історико-культурне утворення, яке стає тим виразніше, чим більш розвинутою є соціальна система, у якій проходить життя особистості

[1] та її становлення. Індивідуальні особливості дитини визначаються також її статусом, соціальними ролями, авторитетом, рангом у дитячому колективі однолітків тощо[5, 11, 19].

Слід відмітити, що обставини соціального плану, до яких входить широкий діапазон умов зростання (від сім'ї та найближчих референтних груп до навчальних і виробничих колективів, різноманітних соціальних груп і державних інститутів, людської цивілізації в цілому) значною мірою визначають “соціальну ситуацію розвитку дитини” (за Л.С.Виготським) – те особливе сполучення внутрішніх процесів розвитку та зовнішніх умов, які є типовим для кожного вікового етапу та обумовлює динаміку психічного розвитку протягом відповідного вікового періоду, та нові якісно своєрідні психологічні утворення, що виникають на етапі його завершення [2].

Важливою складовою особистісного підходу, окрім індивідуального, розглядається віковий підхід, який передбачає врахування особливостей становлення в особи окремих складових психіки та психофізичного розвитку загалом на певному віковому етапі. Адже психічний, в тому числі й особистісний, розвиток відбувається гетерохронно, тобто нерівномірно у часі щодо його складових. Кожний віковий етап характеризується виникненням своїх психічних новоутворень (Л.С.Виготський) – тих новоутворень, які характеризують суть кожного віку. Під віковими новоутвореннями слід розуміти той новий тип будови особистості та її діяльності, ті психічні і соціальні зміни, які уперше виникають на цьому віковому етапі та які в найголовнішому та найбільш основному визначають свідомість людини, її ставлення до середовища, її внутрішнє і зовнішнє життя, увесь хід розвитку в цей період [3]. Говорячи про вікові особливості розвитку психіки, доречно навести міркування Д.Б.Ельконіна про чергування вікових періодів, які відповідають за становлення емоційно-потребової та інтелектуальної сфер [24]. Слід сказати й про наявність в онтогенетичному розвитку людини сензетивних періодів (за Л.С.Виготським), які є найбільш сприятливими для розвитку певної психічної функції [16].

Використання вікового підходу у роботі з дітьми передбачає врахування того, що порушення розвитку є стійкою зміною не лише параметрів функціонування психіки, але й темпів її вікової динаміки, що достовірно відрізняються від середніх значень, що характеризують певний вік [15, 22]. Отже, відповідно до вікового підходу, вивчення та аналіз психічного розвитку особи має здійснюватися в контексті вікових норм розвитку, її вікових можливостей. Наприклад, деякі показники психічного і фізичного розвитку дітей раннього віку, а саме: довербального і раннього вербального розвитку, розвитку загальної моторики, розвитку дрібної моторики рук, розвитку зорово-моторної координації, наводяться у праці О.М.Мастюкової [8]. Вікові норми розвитку дитини дошкільного віку також представлені у публікації В.В.Тарасун [17]. Норми особистісного становлення за стадіями розвитку, як приклад, знаходимо у концепції Е.Еріксона, а деяких особистісних якостей - у Дж. Блока [7] та ін.

Таким чином, ми розглянули теоретичні аспекти проблеми суті особистісного підходу у психології та педагогіці, дотримання якого є важливою умовою досягнення в інклюзивному навчанні дітей з порушеннями психофізичного розвитку як корекційно-розвивальних, так і педагогічних ефектів. Вивчення стану розробленості проблеми у спеціальній психології та корекційній педагогіці свідчить про необхідність досліджень, спрямованих на розробку конкретних технологій використання особистісного підходу у педагогічному процесі, його супроводі.

Використана література

1. **Асмолов А.Г.** Психология личности / Асмолов А.Г. – М.: Изд-во МГУ, 1990. – С.150-117.
2. **Божович Л.И.** Личность и ее формирование в детском возрасте (Психологическое исследование) / Божович Л.И. – М.: Просвещение, 1968. – 464 с.
3. **Выготский Л.С.** Собрание сочинений в 6-ти т. / Выготский Л.С.– М.: Педагогика, 1984. – Т.4. - С. 244-256.
4. **Выготский Л.С.** Собрание сочинений в 6-ти т. / Выготский Л.С.– М.: Педагогика, 1983. – Т.5: Основы дефектологии. - С.7.
5. **Добрович А. Б.** Воспитателю о психологии и психогигиене общения: Кн.для учителя и родителей / Добрович А. Б. . - М.: Просвещение, 1987. – С.74-87.
6. **Кон И.С.** Психология старшекласника / Кон И.С. – М.: Просвещение, 1989. – 192 с.
7. **Маклаков А.Г.** Общая психология / Маклаков А.Г. – СПб.: Питер, 2003. – С. 482-488.

8. **Мастюкова Е.М.** Лечебная педагогика (ранний и дошкольный возраст): Советы педагогам и родителям по подготовке к обучению детей с особыми проблемами в развитии / Мастюкова Е.М. – М.: Гуманит.изд.центр ВЛАДОС, 1997. – 304 с.
9. **Никандров В.В.** Методологические основы психологии / В.В.Никандров. – СПб: Речь, 2008. – С.127.
10. **Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти:** Науково-методичний збірник. – К.: ІСДО, 1994. – С.137.
11. **Рибалка В.В.** Методологічні питання наукової психології / Рибалка В.В. – К.: Ніка-Центр, 2003. – 204 с.
12. **Рибалка В.В.** Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників / Рибалка В.В. – К.: Деміур, 1998. – 160 с.
13. **Рубінштейн С.Л.** Основы общей психологии / Рубінштейн С.Л.. – СПб.: Питер, 2007. – 713 с.
14. **Савченко О.Я.** Дидактика початкової школи / Савченко О.Я. – К.: Абрис, 1997. - 406 с.
15. **Синьов В.М.** Психологія розумово відсталого дитини: Підручник / Синьов В.М., Матвеева М.П., Хохліна О.П. – К.: Знання, 2008. – 360 с.
16. **Столяренко Л.Д.** Основы психологии / Столяренко Л.Д. – Ростов н/Д: Феникс, 2003. – С.592-595.
17. **Тарасун В.В.** Вікові норми розвитку дитини / Тарасун В.В. // Діти з особливими потребами: поради батькам / В.І.Бондар, В.І.Берзін, Л.В.Борщевська та ін.; За ред. В.І.Бондаря, В.В.Засенка. – К.: Наук. світ, 2004. – С. 19-41.
18. **Хохліна О.П.** Загальна психологія. Соціальна психологія. Захист бакалаврської роботи: Методичні рекомендації з підготовки до державної атестації. Для підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Бакалавр» за напрямом 6.030102 «Психологія» галузі знань 0301 «Соціально-політичні науки» / О.П.Хохліна, С.Л.Горбенко. – К.: НАВС, 2014. – 128 с.
19. **Хохліна О.П.** Методологічні й теоретичні основи психології: Навчальний посібник / Хохліна О.П. – К.: НАВС, 2014. – 232 с.
20. **Хохліна О.П.** Проблема суті особистісного підходу як методологічної основи розробки особистісно орієнтованих освітніх технологій / Хохліна О.П. // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод.зб. Вип.8. Т.1. – Запоріжжя, 2006. – С. 201-205.
21. **Хохліна О.П.** Системний, діяльнісний та особистісний підходи як методологічний інструментарій діяльності дефектолога / Хохліна О.П. // Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія соціально-педагогічна. Вип.. 11. – Кам'янець-Подільський, 2009. – С.162-168.
22. **Хохліна О.П.** Основы специальной психологии: Курс лекций / Хохліна О.П. – К.: НАВС, 2011. – 104 с.
23. **Чудновский В.Э.** Воспитание способностей и формирование личности / Чудновский В.Э. – М.: Знание, 1986. – С.16.
24. **Эльконин Д.Б.** К проблеме периодизации психического развития в детском возрасте / Эльконин Д.Б. // Вопросы психологии. - 1971. - № 4. - С.6 – 20.

References

1. **Asmolov A.H.** Psykhohyia lychnosty / Asmolov A.H. – М.: Yzd-vo MHU, 1990. – S.150-117.
2. **Bozhovych L.Y.** Lychnost y ee formyrovanye v detskom vozraste (Psykhohycheskoe yssledovanye) / Bozhovych L.Y. – М.: Prosveshchentye, 1968. – 464 s.
3. **Vyhotskyi L.S.** Sobranye sochynenyi v 6-ty t. / Vyhotskyi L.S.– М.: Pedahohyka, 1984. – Т.4. - S. 244-256.
4. **Vyhotskyi L.S.** Sobranye sochynenyi v 6-ty t. / Vyhotskyi L.S.– М.: Pedahohyka, 1983. – Т.5: Osnovy defektolohyy. - S.7.

5. Dobrovych A. B. Vospytatieliu o psykholohyy y psykholohyhyene obshcheniya: Kn.dlia uchytelia y rodytelei / Dobrovych A. B. . - M.: Prosveshchenye, 1987. – S.74-87.
6. Kon Y.S. Psykholohyia starsheklassnyka / Kon Y.S. – M.: Prosveshchenye, 1989. – 192 s.
7. Maklakov A.H. Obshchaia psykholohyia / Maklakov A.H. – SPb.: Pyter, 2003. – S. 482-488.
8. Mastiukova E.M. Lechebnaia pedahohyka (ranni y doshkolnyi vozrast): Sovety pedahoham y rodyteliam po podhotovke k obucheniiu detei s osobymy problemamy v razvytyi / Mastiukova E.M. – M.: Humant.yzd.tsentr VLADOS, 1997. – 304 s.
9. Nykandrov V.V. Metodolohycheskye osnovy psykholohyy /V.V.Nykandrov. – SPb: Rech, 2008. – S.127.
10. Psykholoho-pedahohichni problemy profesiinoi osvity: Naukovo-metodychnyi zbirnyk. – K.: ISDO, 1994. – S.137.
11. Rybalka V.V. Metodolohichni pytannia naukovoï psykholohii / Rybalka V.V. – K.: Nika-Tsentr, 2003. – 204 s.
12. Rybalka V.V. Osobystisnyi pidkhid u profilnomu navchanni starshoklasnykiv / Rybalka V.V. – K.: Demiur, 1998. – 160 s.
13. Rubinshtein S.L. Osnovy obshchei psykholohy / Rubinshtein S.L.. – SPb.: Pyter, 2007. – 713 s.
14. Savchenko O.Ia. Dydaktyka pochatkovoï shkoly / Savchenko O.Ia. – K.: Abrys, 1997. - 406 s.
15. Synov V.M. Psykholohiia rozumovo vidstaloï dytyny: Pidruchnyk /Synov V.M., Matvieieva M.P., Khokhlina O.P. – K.: Znannia, 2008. – 360 s.
16. Stoliarenko L.D. Osnovy psykholohy / Stoliarenko L.D. – Rostov n/D: Fenyks, 2003. – S.592-595.
17. Tarasun V.V. Vikovi normy rozvytku dytyny / Tarasun V.V. // Dity z osoblyvymy potrebamy: porady batkam / V.I.Bondar, V.I.Berzin, L.V.Borshchevska ta in.; Za red.. V.I.Bondaria, V.V.Zasenska. – K.: Nauk. svit, 2004. – S. 19-41.
18. Khokhlina O.P. Zahalna psykholohiia. Sotsialna psykholohiia. Zakhyst bakalavrskoi roboty: Metodychni rekomendatsii z pidhotovky do derzhavnoi atestatsii. Dlia pidhotovky fakhivtsiv za osvitho-kvalifikatsiynym rivnem «Bakalavr» za napriamom 6.030102 «Psykholohiia» haluzi znan 0301 «Sotsialno-politychni nauky» / O.P.Khokhlina, S.L.Horbenko. – K.: NAVS, 2014. – 128 s.
19. Khokhlina O.P. Metodolohichni i teoretychni osnovy psykholohii: Navchalnyi posibnyk / Khokhlina O.P. – K.: NAVS, 2014. – 232 s.
20. Khokhlina O.P. Problema suti osobystisnoho pidkhotovky yak metodolohichnoi osnovy rozrobky osobystisno oriientovanykh osvithnikh tekhnolohii / Khokhlina O.P. // Dydaktychni ta sotsialno-psykholohichni aspekty korektsiinoï roboty u spetsialnii shkoli: Nauk.-metod.zb. Vyp.8. T.1. – Zaporizhzhia, 2006. – S. 201-205.
21. Khokhlina O.P. Systemnyi, diialnisnyi ta osobystisnyi pidkhody yak metodolohichni instrumentarii diialnosti defektoloha / Khokhlina O.P. // Zb. nauk. prats Kamianets-Podilskoho natsionalnogo universytetu im. Ivana Ohienka. Serii sotsialno-pedahohichna. Vyp. 11. – Kamianets-Podilskyi, 2009. – S.162-168.
22. Khokhlina O.P. Osnovy spetsialnoi psykholohii: Kurs lektsii / Khokhlina O.P. – K.: NAVS, 2011. – 104 s.
23. Chudnovskiy V.Э. Vospytanye sposobnostei y formyrovanye lychnosti / Chudnovskiy V.Э. – M.: Znanye, 1986. – S.16.
24. Элконын D.В. К проблеме пeryodyzatsyy psykhycheskoho razvytyia v detskom vozraste / Элконын D.В. // Voprosy psykholohyy. - 1971. - № 4. - S.6 – 20.

Хохлина Е.П. Личностный подход в инклюзивном обучении детей с психофизическими нарушениями

В статье рассматривается теоретический аспект проблемы личностного подхода в обучении и воспитании, подчеркивается важность его использования в инклюзивном образовании детей с нарушениями психофизического развития. На основе анализа результатов научных исследований приводятся положения относительно понимания сути личностного подхода в психологии и педагогике, конкретизируется содержание подхода в

определении и объяснении шагов его осуществления, составляющих, тенденций. Значительное внимание уделяется рассмотрению индивидуального и возрастного подходов, подчиненных личностному подходу в работе с детьми. Раскрывается содержательное наполнение индивидуального (на основе определения происхождения индивидуальных особенностей развития ребенка, в частности ребенка с нарушениями психофизического развития) и возрастного подходов.

Ключевые слова: личностный подход в психологии и педагогике, индивидуальный подход, возрастной подход, дети с нарушениями психофизического развития, инклюзивное обучение.

Khokhlina H.P. Personality approach in the inclusive educating of children with impaired mental and physical development

Theoretical aspect of personality approach in upbringing and education is considered, the significance of its application in inclusive education of mentally and physically impaired children is emphasized. Based on research results analysis, viewpoints on understanding the personality approach essence in psychology and pedagogy are discussed, the approach content in determining and explaining the steps of execution and tendency components are specified. A considerable attention is given to individual and age approaches dependent on the personality approach in work with children. The informative content of individual (based on determination of the origin of developmental peculiarities in a child particularly a mentally impaired child) and age approaches is revealed.

Keywords: personality approach in psychology and pedagogics, individual approach, age-related approach, children with impaired mental and physical development, inclusive educating.

Стаття надійшла до редакції _____ 2016 р.

Статтю прийнято до друку _____ 2016 р.

Рецензент:

Супровідна сторінка до статті

Хохліна Олена Петрівна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології та педагогіки Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)

Контактний телефон: 0667502662; 0677248608

Електронна адреса: erkhokh@ukr.net